

Майстренко Юлія Іванівна

Особливості становлення азербайджано-турецьких відносин: втрати та здобутки

УДК 327(479.24:560)«1991/2022»
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-3.13>

Майстренко Юлія Іванівна
кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова
вул. Дворянська, 2, Одеса, Україна

Дана стаття присвячена розвитку досить цікавих відносин між Азербайджанською та Турецькою республіками. Азербайджан та Туреччина являються важливими гравцями на Кавказі, а взаємини між країнами багато в чому визначають хід подій в цьому складному регіоні. Особливе значення ці дві країни мають у сфері європейської енергетичної безпеки, перш за все, як країни-транзитери. Метою даної роботи є аналіз двосторонніх відносин та виявлення проблемних місць в процесі їхнього становлення. Основними методами дослідження є кейс-стаді, системний та порівняльно-історичний, саме таке поєднання дало можливість успішно виконати зазначену мету. Дослідження розпочинається з 1991 року, оскільки саме тоді Азербайджан став незалежним актором в міжнародних відносинах. Туреччина, в свою чергу, була змушена шукати нові інструменти та розробляти інші механізми для взаємодії з новою державою. В дослідженні робиться акцент на значенні історичної, культурної, мовної та релігійної близькості двох народів. Велике значення для розвитку двосторонньої співпраці мали постаті лідерів країн. Співробітництво між країнами охоплює різні сфери діяльності, але для того, щоб продемонструвати глибини взаємодії було взято лише два аспекти.

Найбільш бажаною та найбільш успішною є співпраця в енергетичному секторі. Азербайджан завжди прагнув використовувати своє вигідне географічне положення й позиціонував себе в якості держави-транзитера. Також країна мала свої джерела енергоносіїв й залучала іноземних інвесторів для їх видобутку. Слід також враховувати й бажання Туреччини стати транзитером нафти та газу для Європи. Таким чином держави змогли об'єднатись заради спільної мети й успішно імплементувати спільні проекти. Втілені в життя газопроводи Баку-Тбілісі-Джейхан та Баку-Тбілісі-Ерзурум відіграють важливу роль в енергетичній безпеці Європейського Союзу.

Ще однією важливою сферою співробітництва між країнами є процес урегулювання у Нагірному-Карабасі. Туреччина в даній ситуації допомагає Азербайджану не лише шляхом участі у мирних переговорах, а й через укріплення боєздатності азербайджанської армії. Азербайджанські офіцери проходили підготовку та перелітготовку в турецьких структурах, крім того Азербайджан отримав від Турецької республіки технічну підтримку.

Ключові слова: Азербайджан, Вірменія, Туреччина, Нагірний-Карабах, Росія, нафтопровід, газопровід.

Вступ. Після дезінтеграції Радянського Союзу, на його теренах виникло ряд тюркських держав, серед них і Азербайджан. В нових умовах Туреччина також повинна була формувати нові підходи до розвитку двосторонніх відносин. Оскільки Турецька республіка завжди прагнула бути лідером, а на початку 1990-х отримала шанс «очолити тюркський світ». В свою чергу Азербайджан вбачав в Туреччині надійного партнера, незважаючи на деякі непорозуміння. Найбільш успішним було співробітництво в сфері видобутку та постачання енергоносіїв. У питанні Нагірного-Карабаху Туреччина також не залишилась осторонь.

Мета та завдання. Основною метою цієї статті є аналіз процесу становлення азербайджано-турецьких відносин, виявлення основних досягнень та прорахунків. Для виконання даної мети було поставлено ряд задач: проаналізувати шлях країн до «тісного партнерства»; вивчити співробітництво в сфері транспортування та видобутку енергоносіїв; визначити місце Туреччини в Нагірно-Карабахському конфлікті.

Південний Кавказ являється важливим елементом сучасних міжнародних відносин та світо-

вої економіки. Значний вплив на процеси в регіоні мають Азербайджан та Туреччина, як окремі держави, так і як партнери. Оскільки регіон є вигідним для транспортування енергоносіїв, то зовнішні гравці, зацікавлені в установленні миру та стабільності Нагірному Карабасі.

Методи дослідження. Для дослідження даної теми було залучено метод кейс-стаді. Даний метод є досить популярним серед політологів-міжнародників, оскільки дає можливість вивчити окремий випадок й на його основі зробити прогнози для подібних ситуацій. В ході дослідження також було залучено системний аналіз для комплексного дослідження проблеми, для виявлення та дослідження взаємовпливу елементів системи. В якості додаткового методу було залучено порівняльно-історичний.

Результати. 30 серпня 1991 року Азербайджан проголосив незалежність. Парламент Азербайджану схвалили це рішення 18 жовтня 1991 року, а першою країною, що визнала незалежність молодій республіці стала Туреччина [12, р.33].

Гейдар Алієв, вважав, що його країна має перетворитись на країну транзитера, не зважаючи

на відсутність виходу до моря. Такого ж підходу дотримувався і Ільхам Алієв, який провадив достатньо проактивну зовнішню політику. Стратегія була спрямована на забезпечення економічного розвитку через зміцнення економічних відносин з потужними сусідами та відкриття нових можливостей для регіонального і глобального співробітництва [13, р. 30]. В Концепції національної безпеки від 23 травня 2007 року відзначалось, що багаті природні ресурси Азербайджанської Республіки відкривають перспективи для процвітання та національного добробуту країни та перетворюють країну на важливе джерело енергоносіїв та важливу невід'ємну частину міжнародної системи енергопостачання [10, р. 3].

Метою Туреччини було перетворення на країну-транзитера енергоносіїв, а також розвиток відносин з тюркськими країнами Кавказу та Центральної Азії на рівні стратегічного партнерства [11, р.2]. Тож слід відзначити, що країни мали досить схожі «плани на майбутнє».

Туреччина є важливою країною для Азербайджану, оскільки країни мають спільну мову, культуру та історію. Туреччина з самого початку намагалася налагодити тісні партнерські відносини з Азербайджаном [8, р. 4]. Відносини між двома країнами почали формуватись у складних умовах: розпад Радянського Союзу, становлення незалежної зовнішньої політики Азербайджану, пошуку Туреччиною свого місця в постбіполярному світі [9, р. 1].

Турецько-азербайджанські відносини засновані на фундаментальній взаємній повазі, суверенній рівності обох країн, продовжують розвиватися в таких сферах як політична, економічна, торговельна, наукова, транспортна, телекомунікаційна та ін. Підписано багато угод, які лягли в основу відносин між двома країнами [8, р. 4].

Перед обома країнами стояли складні зовнішньополітичні завдання. Туреччина прагнула стати лідером тюркського світу, який розширився за рахунок пострадянських країн, а Азербайджан відновити суверенітет над всією своєю територією. Турецька республіка розглядала Азербайджан на початку 1990-х як «міст», що зв'яже Туреччину з іншими тюркськими республіками в Центральній Азії. Натомість, Азербайджан розглядав як єдиного «друга» і потенційного союзника в «недружньому сусідстві», оскільки Вірменія демонструвала відкрити територіальну загрозу, Іран та Російська Федерація також потенційно були загрозою [9, р.2].

Мурад Ісмайлов, азербайджанський дослідник, наголошує на важливості ролі Грузії у формуванні двосторонніх відносин. Оскільки відносини між Азербайджаном і Туреччиною включали сферу енергетики, європейські та євроатлантичні прагнення обох країн, а для розвитку даних напрямів необхідне було включення Грузії та формування тристоронніх відносин [9, р. 3].

Перебуваючи на посаді голови Нахичеванської Автономної Республіки (єдиної області Азербайджану, яка межує з Туреччиною), між 1991 і 1993 роками Г.Алієв встановив теплі стосунки з турецьким керівництвом. У травні 1992 року це призвело до відкриття мосту Умід (Надія) між Туреччиною та Нахичеванем, що стало вирішальним кроком на шляху до подолання блокади Нахичевані Вірменією. Це збільшило двосторонню торгівлю і відкрило шлях для надання Туреччиною гуманітарної та економічної допомоги азербайджанцям.

Ставши президентом Азербайджану, Г. Алієв різко змінив свій зовнішньополітичний курс. Він розумів, що Азербайджан не міг не провадити дружніх відносин з усіма своїми сусідами. Адже збалансована зовнішня політика між Сходом і Заходом була єдиним способом для Азербайджану вижити в нестабільному регіоні.

Відхід Г. Алієва від протурецького курсу серед деяких турецьких політиків розцінювався як геополітична поразка Туреччини. Не випадково деякі турецькі політичні кола і опозиційні партії продовжували підтримувати партію «Народний фронт», а колишній турецький посол у Баку відіграв активну роль у невдалому державному перевороті проти Г. Алієва в 1995 році на чолі з Ровшаном Джавадовим.

Часті зміни влади в Туреччині в середині 1990-х ускладнили азербайджанському керівництву розвиток теплих зв'язків з офіційною Анкарою. Тим не менш, до 1996 року Г. Алієв і турецьке політичне та військове керівництво відновили дружні відносини. І для Г.Алієва, і для С. Деміреля азербайджано-турецькі відносини були важливішими за відносини між двома звичайними державами й були більше схоже на стосунки між двома братами [8, р. 4].

Незважаючи на високий рівень співпраці, відносини між Баку та Анкарою зазнали певного похолодання протягом кількох років. Ці невдачі не завдали великої шкоди азербайджано-турецьким відносинам; проте продемонструвати, що відносини між цими двома братськими народами змінюються і що обидва уряди мають наполегливо працювати, щоб підтримувати високий рівень взаємної довіри [8, р. 6].

У 1998 році Г. Алієв і С. Демірель досягли домовленості щодо стратегічної співпраці між Азербайджаном та Туреччиною у зовнішній політиці, зокрема, у формуванні й здійсненні геоекономічних проектів, військовому плануванні та виробництві. Особливе значення для розвитку відносин між країнами мали дружні, особисті стосунки Г. Алієва і С. Деміреля. Глави двох держав використовували навіть незвичну протокольну форму, називаючи один одного «дорогий друг і брат». За розвиток дружніх і братерських взаємовідносин між двома народами і державами у 1999 р. Г. Алієв був наго-

роджений «Міжнародною Ататюркською Премією Миру», а С. Демірель орденем «Істіггал» – вищою нагородою Азербайджану [2, с. 265].

Перш за все, зміни у двосторонніх відносинах відбулися після того, як президентом Туреччини став Ахмет Недждет Сезер. Хоча Туреччина не є президентською республікою, ця позиція мала вирішальне значення для побудови двостороннього партнерства. Азербайджано-турецькі відносини характеризувались високим рівнем довіри протягом 1990-х років завдячуючи головним чином особистій дружбі між президентом Туреччини С. Демірелем і президентом Азербайджану Г. Алієвим. На відміну від С. Деміреля, який був далекоглядним професійним політиком, який міг поставити довгострокову перспективу над короткостроковими проблемами, які існували між двома націями. А. Сезер був професійний юристом, для нього двосторонні відносини повинні були будуватися на основі верховенства права і демократії. Вважаючи Азербайджан авторитарним і корумпованим, А. Сезер відчував труднощі з розбудовою теплих стосунків з азербайджанською владою [8, р. 6].

У 2002 році Реджеп Ердоган став новим прем'єр-міністром Туреччини. Він був тісно пов'язаний з неоісламістськими групами.

В економічній сфері азербайджано-турецькі відносини мали значні проблеми. Турецькі бізнесмени скаржилися на високий рівень корупції, митні переслідування та бюрократію в Азербайджані. Це, як вони стверджували, робило їхні бізнес-операції в Баку майже неможливими, і багато з них були змушені закритися. Здається, найбільше проблем створювали сумнозвісні корумповані митники для турецьких імпортерів і водіїв вантажівок. Крім того, економіка Азербайджану, яка ставала все більше прив'язана до правлячого режиму, не давала можливості вільно працювати закордонним інвесторам. Р. Ердоган закликав владу Азербайджану зменшити бар'єри для вільної торгівлі та економічного партнерства. Таким чином, можна зробити висновок, що період ідеологічного братерства та пантюркської солідарності закінчився і настав час почати раціональні, прораховані відносини, засновані на економічних інтересах. «Медовий місяць» у турецько-азербайджанських відносинах завершився.

Другим питанням, яке викликало роздратування обох урядів, було питання вірмено-турецького кордону. У рамках зусиль Туреччини щодо вступу в ЄС Р. Ердоган почав пом'якшувати турецьку позицію щодо цього питання, і, здавалося, був готовий скасувати торговельне ембарго. Очевидно, він зазнав тиску з боку урядів США та ЄС, але його готовність відновити торгівлю з Вірменією до звільнення окупованих територій Азербайджану була сприйнята у Баку, як зрада.

Азербайджанці стверджували, що зняття блокаде з Вірменії ще більше підбурить вірмен на

додаткові територіальні претензії до Азербайджану. Крім того, азербайджанці вважали, що відкриття кордону покаже, що Вірменії може зійти з рук окупація двадцяти відсотків території Азербайджану [8, р. 7].

Хоча Р. Ердоган і його уряд ніколи не заявляли, що відкриють кордон, але вони здавалися відкритими для обговорення цього питання. Новий турецький уряд повірив, що відкриття кордону допоможе зруйнованій економіці регіону. Але відчувши спротив азербайджанської сторони, Р. Ердоган відступив у цьому питанні. Тим не менш, стало зрозумілим, що турецько-азербайджанську солідарність уже не слід сприймати як належне.

Нарешті, гострим питанням в азербайджано-турецьких відносинах став статус Північного Кіпру. Азербайджан не визнав Республіку Північного Кіпру, оскільки побоювався, що таким чином буде створено небезпечний прецедент для визнання Нагірного Карабаху як незалежної республіки. Турецька сторона вважала ці два конфлікти різного характеру і що азербайджанське політичне керівництво робило недостатньо, щоб допомогти Північному Кіпру. Проблема Північного Кіпру ще більше посилювала напруженість в азербайджансько-турецьких відносинах.

В травні 2004 року, коли на сесії Ради Європи розгорівся скандал. Під час голосування за законопроект, який дозволив би невизнаній республіці Північного Кіпру створити своє представництво в Раді Європи, за винятком одного усі азербайджанські делегати були відсутні. Хоча голосування азербайджанських делегатів не мало б вирішального значення. Законопроект був відхилений, а турецька делегація звинуватила своїх азербайджанських «братів» у зраді. Незважаючи на це, І. Алієв, дотримався своєї обіцянки і Азербайджан став першою країною, крім Туреччини, що відкрила повітряне сполучення з республікою Північного Кіпру [8, р. 8].

Розвиток турецько-азербайджанських відносин зазнав незначного регресу під час становлення відносин між Туреччиною та Вірменією. Відносини Туреччини з Вірменією були проблематичними з моменту здобуття Вірменією незалежності, незважаючи на швидке визнання Туреччиною незалежності Вірменії. Перешкодою у становленні відносин між двома країнами було звинувачення Туреччини у геноциді вірмен [11, р. 9]. Нагірно-Карабахський конфлікт змусив Туреччину закрити свій кордон з Вірменією. США та ЄС спонукали Турецьку Республіку до нормалізації відносин і стверджували, що це зменшить залежність Вірменії від Росії [11, р. 10].

Важливе значення у двосторонніх відносинах має Угода про стратегічне партнерство і взаємну підтримку 2010 року, яка діяла до 2020 року з можливістю пролонгації до 2030 року. За умовами

договору, якщо на одну сторону напали, то інша має надати допомогу [3, с. 7].

В 2021 році була підписана Шушинська декларація, що зафіксувала поглиблення відносин між країнами у основних сферах, включаючи військову. В декларації було підтверджено намір сторін, за необхідності, підтримати одна одну, у випадку агресії третьої сторони [7].

Нещодавно відбулась зустріч двох президентів, главу Азербайджану запросили на церемонію відкриття аеропорту Ризе-Артвин. Лідери країн обговорювали поглиблення співробітництва у різних сферах, але акцент робили на енергетиці. Слід також відмітити тональність зустрічі: обидва президенти називали один одного братами [6].

Особливо активно обидві країни співпрацювали у сфері торгівлі енергоносіями. 9 березня 1993 року в Анкарі, Туреччина і Азербайджан підписали рамковий документ про будівництво нафтопроводу Баку-Тбілісі-Джейхан. 29 жовтня 1998 року президенти Азербайджану, Туреччини, Грузії, Казахстану і Узбекистану підписали Анкарську декларацію, підтверджуючи важливість цього трубопроводу. Нарешті остаточне рішення про будівництво нафтопроводу було прийнято 18 листопада 1999 року під час саміту ОБСЄ в Стамбулі, коли президенти США, Азербайджану, Туреччини, Грузії і Казахстану підписали документ, що підтверджує підтримку цими державами будівництва трубопроводу Баку-Тбілісі-Джейхан [12, р. 34].

Основною метою цього трубопроводу було з'єднання Азербайджану з Туреччиною. Будівництво трубопроводу з Баку до турецького порту Джейхан на Середземному морі через територія Грузії було великим геополітичним проектом [6, р. 5].

Поряд з трубопроводом Баку-Тбілісі-Джейхан, Південно-Кавказький газопровід з Баку до турецького міста Ерзурум через територію Грузії також вже завершувався і азербайджанський газ незабаром мав досягнути турецького та європейського ринків.

Ці два проекти підняли азербайджано-турецькі відносини на вищий рівень. Дві нації об'єднуються не лише політично та геостратегічно, а й економічно. Відтепер незалежність Азербайджану міцніша, ніж коли не будь раніше, адже тепер пов'язана з безпекою Туреччини [8, р.5].

Подальше співробітництво між Азербайджаном і Туреччиною в енергетичному секторі також створює переваги для обох країн. Завдячуючи даним проектам Туреччина стала енергетичним центром, змогла отримати політичні та економічні дивіденди на регіональному рівні. У той же час Азербайджан, диверсифікувавши поставки газу, отримав вихід на європейський ринок газу. Національна компанія SOCAR вийшла на регіональний рівень [12, р. 34].

Туреччина та Азербайджан запропонували проект Трансанатолійського трубопроводу TANAP

за яким азербайджанський газ у великих обсягах транспортуватиметься на міжнародні ринки, угода була підписана 26 грудня 2011 року. Планувалось, що у 2026 році через TANAP буде транспортуватися 31 млрд кубометрів газу на рік [11, р. 17]. Цей трубопровід транспортуватиме природний газ із Азербайджану в Європу через Туреччину. Проект TANAP дуже важливий для безпеки енергопостачання як для Туреччини, так і для Європи [12, р. 35].

Ще однією сферою успішного співробітництва між країнами був Нагірний-Карабах. В концепції національної безпеки Азербайджану серед національних інтересів зазначається й забезпечення незалежності й територіальної цілісності держави в рамках визнаних кордонів [10, р.5].

Туреччина брала активну участь у роботі Мінської групи, яка направлена на мирне вирішення нагірно-карабахського конфлікту в рамках ОБСЄ. Туреччина підтримувала ідею про те, що прямі та непрямі переговори, які велися між Вірменією та Азербайджаном, допоможуть знайти мирний шлях вирішення проблеми. Туреччина готова підтримати рішення проблеми Нагірного Карабаху, яке було б прийнятним для обох сторін конфлікту.

Протягом 1990-х років Туреччина послідовно надавала військову допомогу Азербайджану. За відсутності єдності, професійної підготовки та сучасного озброєння азербайджанська армія опинилася в невідповідному становищі перед своїм головним суперником вірменською армією. Турецькі військові фахівці готували азербайджанських офіцерів як у Баку, так і в Туреччині та забезпечували військовими експертами для проектування та розвитку сучасних армійських структур. Сотні азербайджанських офіцерів закінчували турецькі військові школи і починаючи з 1999 року азербайджанські військові брали участь у миротворчих місіях у Косово та Афганістані під турецьким командуванням [8, р. 5].

Окрім військової допомоги, Туреччина надавала Азербайджану також політичну підтримку. Мабуть, короткий конфлікт між Азербайджаном та Іраном є найкращим прикладом для ілюстрації політичної підтримки.

Нарешті, Туреччина відіграла важливу роль у вирішенні проблем біженців та внутрішньо переміщених осіб в Азербайджані. Починаючи з початку 1990-х років Туреччина надавала гуманітарну допомогу азербайджанським біженцям та створювала турецькі табори у центральному Азербайджані для допомоги постраждалим від війни. Крім того, турецький уряд надавав тисячі стипендій азербайджанським студентам для навчання в турецьких університетах [8, р. 6].

Туреччина відіграла важливу роль у події х 2020 року. Так, 27 вересня Азербайджанська армія розпочала наступальні дії зі звільнення зайнятих Вірменією територій [4, с. 63]. Слід відзначити,

що початку воєнних дій передували масштабні навчання Азербайджану та Туреччини, після яких на території Азербайджану залишилася турецька ескадрилья літаків F-16 і певна група військових. А уряд Туреччини для того, щоб не допустити відкритого втручання третіх сторін, скоріш за все Москви, попередив, що в разі втручання третьої сторони, вона стане четвертою [5, с. 10]. Перемозі також сприяла техніка та досвід Туреччини, якими вона щиро ділилась з братньою республікою. Але, незважаючи, на таку допомогу, стабільності в регіоні досягти не вдалось, й нещодавно знову було чуто постріли на спірних територіях [15].

Висновки. Відносини між країнами почали розвиватись у досить складний для обох країн час. Але об'єднуючі чинники, такі як мова, культура, релігія стали визначальними для співпраці між країнами. Ідеалізувати відносини між двома країнами також не варто, адже були певні «падіння» у взаєминах. Досить успішно розвивалось співробітництво у сфері видобутку та транзиту енергоносіїв, слід відзначити, що обидві країни прагнули стати постачальниками нафти та газу на європейські ринки, тому й змогли втілити ряд спільних проєктів.

Ще однією важливою сферою було співробітництво в урегулюванні конфлікту в Нагірному-Карабасі. Туреччина намагалась відстояти позицію Азербайджану і на дипломатичному, і на політичному, і на військовому полі, оскільки працювала у складі мінської групи, відстоювала територіальну цілісність країни та надавала зброю й проводила навчання для азербайджанських військових. Скоріш за все без підтримки Туреччини не було б такої блискучої перемоги.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абдуллаева, Х. (2014). Азербайджан и Турция – торгово-экономические отношения: достижения и перспективы. *Культура народов Причерноморья*, 267, 67-71
2. Дудник, О. (2009) Азербайджансько-турецькі відносини у контексті тюркської єдності та геополітичної ситуації на південному Кавказі. *Український історичний збірник*. 12, 262-275. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://history.org.ua/JournALL/green/12/green_2009_12.pdf
3. Эр, Т. (2017). Анализ позиций политических партий в Турции по Нагорно-Карабахскому конфликту и армяно-турецким отношениям. *Журнал по трансформации Конфликтов*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://caucasusedition.net/ru/the-positions-of-political-parties-in-turkey-on-the-resolution-of-the-nagorno-karabakh-conflict-and-turkey-armenia-relations/>
4. Кучик, О. (2000) Конфлікт у Нагірному Карабасі: «силове врегулювання» як урок для України. *Сучасні міжнародні конфлікти: від регіонального протистояння до глобального суперництва*. 62 – 66.
5. Мусабеков, Р. (2021). Війна за Нагірний Карабах: на що перетворився старий етнотериторіальний

конфлікт. *Чорноморська безпека. Аналітичний часопис*, 1 (39), 4-12.

6. Рабочий визит Президента Азербайджана Ильхама Алиева в Турцию Президенты Азербайджана и Турции приняли участие в церемонии открытия аэропорта Ризе-Артвин. Азербайджанское государственное информационное агенство. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://azertag.az/ru/xeber/Rab*bochii_vizit_Prezidenta_Azerbaidzhana_Ilhama_Alieva_v_Turciyu_Prezidenty_Azerbaidzhana_i_Turcii_prinyali_uchastie_v_ceremonii_otkrytiya_aeroporta_Rize_Artvin__OBNOVLENO_5_VIDEO-2134586

7. Шушинська декларація о союзнических отношениях между Азербайджанской Республикой и Турецкой Республикой. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://president.az/ru/articles/view/52122/6>

8. Ismailzade, F. (2006). Turkey-Azerbaijan: the honeymoon is over. *Turkish Policy Quaterly*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://turkishpolicy.com/article/165/turkey-azerbaijan-the-honeymoon-is-over-winter-2005>

9. Ismayilov, M. (2016). Together but apart for twenty years: Azerbaijan and Turkey in pursuit of identity and survival. *Turkish-Azerbaijani Relations. One nations – two states?* Ismayilov M., Graham N.A. (ed). 1-20. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.academia.edu/28431354/Together_but_apart_for_twenty_years_Azerbaijan_and_Turkey_in_pursuit_of_identity_and_survival

10. National Security Concept of the Republic of Azerbaijan. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.files.ethz.ch/isn/154917/Azerbaijan2007.pdf

11. Kasim, K. (2015). Azerbaijan-Turkey-Turkmenistan triangle: an ideal model of cooperation. *Trilateral Dimension of Azerbaijan's Foreign Policy*. F. Mammadov, F. Chiragov (ed), 60-82, Baku: Aston Print.

12. Suleymanov, E., Bulut, C., Rahmanov, F. (2012). Economic and political analysis of Azerbaijan-Turkey energy relations. *Journal of Management, Economics, and Industrial Organization*, 1 (2), 24-44.

13. Valiyev, J. (2017). Foreign Policy of Azerbaijan in 25 Years of Independence: Priorities and Achievements. *Caucasus International Journal*, 7 (1), 29-45 [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.academia.edu/35936410/Javid_Valiyev_Foreign_Policy_of_Azerbaijan_in_25_Years_of_Independence

14. Wilson, A. (2022). Violence Flares in Nagornj-Karabakh. *Foreign Policy*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://foreignpolicy.com/2022/08/04/nagorno-karabakh-armenia-azerbaijan-clash-russia-turkey/>

REFERENCES:

1. Abdullaeva, K. (2014). Azerbaidzhan y Turtsyia – torhovo-ekonomycheskye otnosheniya: dostyazheniya y perspektivy. [Trade and economic relations between Azerbaijan and Turkey: achievements and prospects] *Kultura narodov Prychernomoria* [The Culture of Black Sea Region Nations], no. 267, pp. 67-71 [in Russian].
2. Dudnyk, O. (2009). Azerbaidzhansko-turetski vidnosyny u konteksti tiurkskoi yednosti ta heopolitychnoi sytuatsii na pivdenному Kavkaz [Azerbaijani-Turkish relations in the context of Turkic unity and geopolitical

situation in the Caucasus.]. *Ukrainskyi istorychnyi zbirnyk* [Ukrainian historical compendium], Vol. 12, pp. 262-275. (electronic resource). Retrieved from: //history.org.ua/JournALL/green/12/green_2009_12.pdf [in Ukrainian] (accessed 10 August 2022).

3. Эр, Т. (2017). Analiz pozytsyi politycheskykh partyi v Turtsyy po Nahorno-Karabakhskomu konflyktu y armiano-turetskym otnosheniyam. [Analysis of the positions of political parties in Turkey on the Nagorno-Karabakh conflict and Armenian-Turkish relations] *Zhurnal po transformatsyy Konflyktov* [Journal on conflict transformation]. (electronic resource). Retrieved from: <https://caucasusedition.net/ru/the-positions-of-political-parties-in-turkey-on-the-resolution-of-the-nagorno-karabakh-conflict-and-turkey-armenia-relations/> [in Russian], (accessed 12 August 2022).

4. Kuchyk, O. (2000). Konflikt u Nahirnomu Karabasi: «sylove vrehuliuvannia» yak urok dlia Ukrainy. [The conflict in Nagorno-Karabakh: “power regulation” as a lesson for Ukraine.] *Suchasni mizhnarodni konflikty: vid rehionalnoho protystoiannia do hlobalnoho supernytstva*, [Modern international conflict: from regional standoff to global supernice] pp. 62 – 66. [in Ukrainian].

5. Musabekov, R. (2021). Viina za Nahirnyi Karabakh: na shcho peretvorysia staryi etnoterytorialnyi konflikt. [War for Nagirniy Karabakh: what has the old ethno-territorial conflict turned into] *Chornomorska bezpeka. Analychnyi chasopys*. [Black Sea security. Analytical Heraldiss]. Vol. 1, no. 39, pp. 4-12. [in Ukrainian].

6. Rabochyi vzyt Prezydenta Azerbaidzhana Ylkhama Alyeva v Turtsyiu Prezydenty Azerbaidzhana y Turtsyy prynialy uchastye v tseremonyyi otkrytiya aeroporta Ryze-Artvyn. [Working visit of the President of Azerbaijan Ilham Aliyev to Turkey. The Presidents of Azerbaijan and Turkey took part in the opening ceremony of the Rize-Artvin airport.] *Azerbaidzhanskoe hosudarstvennoe ynformatsyonnoe ahenstvo*. [Azerbaijani state informative agency] (electronic resource). Retrieved from: https://azertag.az/ru/xeber/Rabochii_vizit_Prezidenta_Azerbaidzhana_Ilhama_Alieva_v_Turciyu__Prezidenty_Azerbaidzhana_i_Turcii_prinyali_uchastie_v_ceremonii_otkrytiya_aeroporta_Rize_Artvin__OBNOVLENO_5_VIDEO134586 [in Russian] (accessed 15 August 2022).

7. Shushynska deklaratsyia o soiuzycheskykh otnosheniakh mezhdou Azerbaidzhanskoi Respublykoi y Turetskoi Respublykoi. [Shusha declaration on allied relations between the Republic of Azerbaijan and the Republic of Turkey] (electronic resource) Retrieved from: <https://president.az/ru/articles/view/52122/6> [in Russian] (accessed 11 August 2022).

8. Ismailzade, F. (2006). Turkey-Azerbaijan: the honeymoon is over. *Turkish Policy Quaterly*. (electronic resource). Retrieved from: <http://turkishpolicy.com/article/165/turkey-azerbaijan-the-honeymoon-is-over-winter-2005>

9. Ismayilov, M. (2016). Together but apart for twenty years: Azerbaijan and Turkey in pursuit of identity and survival. *Turkish-Azerbaijani Relations. One nations – two states?* Ismayilov M., Graham N.A. (ed), pp. 1-20. (electronic resource). Retrieved from: https://www.academia.edu/28431354/Together_but_apart_for_twenty_years_Azerbaijan_and_Turkey_in_pursuit_of_identity_and_survival

10. National Security Concept of the Republic of Azerbaijan. (electronic resource) Retrieved from: www.files.ethz.ch/isn/154917/Azerbaijan2007.pdf

11. Kasim, K. (2015). Azerbaijan-Turkey-Turkmenistan triangle: an ideal model of cooperation. *Trilateral Dimension of Azerbaijan's Foreign Policy*, F. Mammadov, F. Chiragov (ed), pp. 60-82 Baku: Aston Print.

12. Suleymanov, E., Bulut, C., Rahmanov, F. (2012). Economic and political analysis of Azerbaijan-Turkey energy relations. *Journal of Management, Economics, and Industrial Organization*, Vol. 1, no. 2, pp. 24-44

13. Valiyev, J. (2017). Foreign Policy of Azerbaijan in 25 Years of Independence: Priorities and Achievements. *Caucasus International Journal*, vol. 7, no. 1, pp. 29-45 (electronic resource). Retrieved from: https://www.academia.edu/35936410/Javid_Valiyev_Foreign_Policy_of_Azerbaijan_in_25_Years_of_Independence

14. Wilson, A. (2022). Violence Flares in Nagornj-Karabakh. *Foreign Policy*. (electronic resource). Retrieved from: <https://foreignpolicy.com/2022/08/04/nagorno-karabakh-armenia-azerbaijan-clash-russia-turkey/>

Peculiarities of the formation of Azerbaijani-Turkish relations: losses and gains

Maistrenko Yulia Ivanivna

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of International Relations
Odesa I. I. Mechnikova
National University
Dvoryanska str., 2, Odesa, Ukraine

This article is devoted to the development of very interesting relations between Azerbaijan and Turkey Republics. Azerbaijan and Turkey are important players in the Caucasus, and the relations between the countries largely determine the course of events in this complex region. These two countries are of particular importance in the field of European energy security, primarily as transit countries. The purpose of this work is to analyze bilateral relations and identify problem areas in the process of their formation. The main research methods are case study, systemic and comparative-historical, the combination these methods made it possible to successfully fulfill the stated goal.

The study begins in 1991, when Azerbaijan became an independent actor in international relations. Turkey, in turn, was forced to look for new tools and develop other mechanisms for interaction with the new state. The study emphasizes the significance of the historical, cultural, linguistic and religious closeness of the two nations. The leaders of the countries were of great importance for the development of bilateral cooperation. Cooperation between countries covers various fields of activity, but in order to demonstrate the depth of cooperation, only two aspects were taken.

The most desirable and most successful is cooperation in the energy sector. Azerbaijan has always sought to use its favorable geographical position and positioned itself as a transit state. Also, the country had its own sources of energy and attracted foreign investors for their extraction. Turkey's desire to become a transitor of oil and gas for Europe should also be taken into account. In this way, the states were able to unite for a common goal and successfully implement joint projects. The implemented Baku-Tbilisi-Ceyhan and Baku-Tbilisi-Erzurum gas pipelines play an important role in the energy security of the European Union.

Another important area of the cooperation between the countries is the settlement process in Nagorno-Karabakh. In this situation, Turkey is helping Azerbaijan not only by participating in peace negotiations, but also by strengthening the combat capability of the Azerbaijani army. Azerbaijani officers underwent training and retraining in Turkish structures, in addition, Azerbaijan received technical support from the Republic of Turkey.

Key words: Azerbaijan, Armenia, Turkey, Nagorno-Karabakh, Russia, oil pipeline, gas pipeline.